

УДК 378.147:37.013.42.

Т.А. ПРИКОТЕНКО

ХУДОЖНЯ ТВОРЧІСТЬ І АРТ-ПЕДАГОГІКА В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ

У статті проаналізовано актуальні питання арт-педагогіки й соціально-педагогічні аспекти розвитку молоді. Завдяки методам і прийомам арт-педагогіки можна розкрити приховані таланти та творчі можливості студентів для самовираження й самопізнання, допомогти їм набутти необхідних комунікативних навичок і досвіду творчої роботи як у колективі, так і індивідуально.

Ключові слова: арт-педагогіка, мистецтво, корекція, художньо-творча діяльність, психологія особистості.

Одним із перспективних видів навчання дітей і молоді є арт-педагогіка, яка, використовуючи мистецькі надбання, розкриває можливості для досягнення позитивних змін у їхньому інтелектуальному, соціальному й емоційному розвитку. Як впливає з аналізу літературних джерел, а саме праць Л. Виготського, А. Граборова, В. Кащенко, О. Копитіна, І. Левченко та інших, арт-педагогіка є синтезом мистецтва й педагогіки, – саме вони забезпечують процес художнього розвитку дітей і направляють його на формування основ художньої культури особистості через творчу діяльність (музичну, образотворчу, театральну-ігрову) [1, с. 25].

У сучасних дослідженнях у галузі арт-педагогіки наголошено на позитивному впливі мистецтва на розумову діяльність особистості. Науковці С. Міловська та І. Євтушенко, наприклад, зауважували, що в процесі занять музикою чи співом активізується мислення, формується цілеспрямована діяльність, стійкість уваги [1, с. 19]. Образотворче мистецтво допомагає диференціювати зовнішні сприйняття, а також забезпечує розвиток довільної уваги, уяви, мови, комунікації.

Ідея “виховання засобами мистецтва” почала набувати активного розвитку із середини ХХ ст. Такі науковці, як Е. Бурно, Г. Бурковський, О. Гавель, А. Граборов, Н. Горобець, Ж. Демор, О. Карабанова, В. Кащенко, Н. Кузан, В. Тіменко, В. Тушева, Л. Фірсова, Р. Хайкін та інші, вказували на те, яку важливу роль у навчанні й вихованні відіграє мистецтво. Відомий учений Е. Сурно стверджував, що мистецтво є дуже важливим засобом виховання, позаяк воно впливає на формування моральних якостей у молоді, формує її мислення, допомагає сприймати світ у його гармонії, сприяє зростанню креативності і, зрештою, гармонізує саму людину [1, с. 18–19].

Для того, щоб проаналізувати та систематизувати суть, теоретичні й методологічні засади арт-педагогіки в суспільно-історичному контексті розвитку вітчизняної педагогічної думки ХХ ст., необхідно окреслити перспективи використання виявлених здобутків у сучасних умовах.

За допомогою мистецтва можна ефективно корегувати певні аспекти самосвідомості студента. Саме арт-педагогіка дає змогу актуалізувати внутрішній потенціал особистості і сформувати її творчу позицію. Але для досягнення цієї мети, передусім, необхідно підібрати індивідуальні методи роботи, які б у кожній конкретній педагогічній ситуації могли дати щонайбільший ефект. Тут слід враховувати цілий ряд факторів, у тому числі: мету та завдання виховання, вікові особливості студента, рівень підготовки, специфіку навчального завдання, майстерність педагога тощо.

Учені все більше вказують на можливості мистецтва в корекції психічних процесів у особистості, тим самим підтверджуючи ідею “виховання засобами мистецтва”, що набуло розвитку на початку ХХ ст.

Розглянемо окремі методи арт-педагогіки, завдяки яким можна досягнути найбільших успіхів у корегуванні психологічної атмосфери в колективі. Ці методи поділяють на виховні й навчальні, виходячи, в першу чергу, з:

- вікових, індивідуальних особливостей і можливостей реципієнтів;
- їх інтересів і схильностей;
- рівня підготовки;
- особливостей розвитку й рівня їхнього відхилення;
- мети й завдання художнього розвитку дітей;
- специфіки впливу кожного з видів мистецтва;
- форми організації художньої діяльності;
- обсягу і якості художньої інформації;
- майстерності педагога, рівня його володіння спеціальними технологіями:

педагогічними й художніми.

Таким чином, методи і прийоми художнього розвитку в арт-педагогіці органічно поєднуються з методами і прийомами корекційно-педагогічної роботи. Це вимагає від педагогів надзвичайно ретельного відбору методів та аналізу конкретної ситуації.

У ході дослідження було виявлено, що заняття арт-педагогікою зі студентами-соціологами допомогли налагодити психологічний клімат у колективі, активізувати їхні розумові процеси, розвинути інтелект, покращити роботу мовного апарату, сприяли оволодінню певними художніми засобами вираження, за допомогою яких їм легше було виявити власне ставлення до сприйняття світу в цілому й довкілля зокрема. Показовим у цьому аспекті можна назвати творчий експеримент на основі казкотерапії із IV курсом студентів Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, завданням якого було налагодження міжособистісних стосунків усередині колективу та згуртування студентів за допомогою мистецтва. Для цієї мети була вибрана практична колективна розробка казки Г.Х. Андерсена “Гидке каченя” в техніці оригамі й кіригамі на конкурс до Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

Метод казкотерапії був вибраний не випадково. Арт-терапія як гра тісно пов’язана зі спогадами дитинства, коли кожен, не замислюючись про спеціальну освіту, малював, ліпив, робив аплікації тощо.

Проте діяльність, яка заснована на власній художній творчості, була для студентів незвичною, новою, недослідженою. Жоден зі студентів не мав спеціальної художньої освіти і з технікою оригамі був раніше не знайомий.

Головна складність цього завдання полягала в тому, що студенти зовсім не володіли запропонованими художніми техніками й обирали героїв, не знаючи наперед про складність їхнього виготовлення. Проте у процесі підготовки конкурсного завдання студенти не тільки більш ґрунтовно оволоділи художньою культурою, насамперед досконало вивчили задану техніку, а й викристалізували свої морально-етичні й лідерські якості, навчилися працювати в колективі. У процесі роботи студенти зрозуміли, що таке взаємозалежність і відповідальність, а також усвідомили себе важливою і невід’ємною частиною колективу, набули початкових організаторських навичок.

Сама ж робота арт-педагога, передусім, була спрямована на психологічну корекцію як окремих учасників проекту, так і всього колективу в цілому.

Дослідження в галузі арт-педагогіки показують, що мистецтво розвиває особистість, розширює загальний і художній світогляд, реалізує його пізнавальні інтереси. Як своєрідна форма естетичного пізнання дійсності й відображення її в художніх образах, мистецтво дає змогу людині відчувати світ у всій його красі і через художні види діяльності навчитися його перетворювати [1, с. 19].

Педагогічний експеримент, що проводився в стінах Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, показав, що під час заняття художньою діяльністю у студентів-соціологів спостерігалось покращення розумової діяльності, сформувалося більш усвідомлене поняття “художня культура”, відбулася оптимізація асоціативної уяви, збагатилося світосприйняття, став більш помітним емоційний та інтелектуальний розвиток.

У процесі виготовлення практичної роботи студенти змогли підібрати нестандартні рішення проблем, розвинути свої творчі здібності і, головне, навчилися використовувати їх у повсякденному житті. Застосовуючи свій творчий потенціал, вони змогли створити принципово новий продукт і відмовитися від стереотипних моделей мислення та дії.

Арт-педагогіка дає змогу розкрити творчий потенціал і вийти за межі знань, подолати та звільнитися від обмежень. Це головна її особливість: оперувати засобами мистецтва й художньо-творчою діяльністю, маючи при цьому великий виховний потенціал. Арт-педагогіка здатна розвивати креативність в особистості, допомагає знаходити ефективні рішення і сприяє професійній самореалізації та зростанню.

У межах цієї статті спробуємо сформулювати особливі ознаки арт-педагогіки:

- оперування засобами мистецтва при вирішенні професійних педагогічних завдань (при цьому не акцентується увага на здобутті серйозної художньої освіти);
- створення в освітньому просторі системи морально-естетичної взаємодії на основі інтеграції педагогіки, мистецтва, психології;
- домінування діалогу педагога зі студентами в освітньому процесі;
- спільна художня творчість педагога і студента;
- “введення” творів мистецтва при вивченні найрізноманітніших предметів (засвоєння програмного матеріалу на внутрішньому, глибинному рівні сприйняття інформації);
- організація корекційно-компенсальної, корекційно-розвивальної роботи зі студентами, що базується на їхній участі в різноманітних видах і формах художньо-творчої діяльності.

Методи і прийоми арт-педагогіки розвивають і посилюють увагу до всієї гами почуттів, розкривають можливості для самовираження й самопізнання, допомагають набути комунікативних навичок і досвіду творчої роботи в колективі, розвивають уяву й творче мислення.

Арт-педагогічні техніки дають можливість безболісного доступу до глибинного психологічного матеріалу, стимулюють пророблення підсвідомих переживань, що забезпечують додаткову захищеність. Через роботу з невичерпними символами мистецтва розвивається асоціативно-образне мислення, а також блокується чи принаймні притуплюється розвиток систем негативного сприйняття довкілля.

Висновки. Таким чином, у результаті арт-педагогічної роботи створюються додаткові можливості для внутрішнього зростання особистості, відбувається перехід на глибші рівні взаємодії, що найбільше відповідають глибинній природі людини, її потребам і напрямкам розвитку.

Список використаної літератури

1. Арт-педагогика и арт-терапия в специальном образовании : учеб. для студ. сред. и высш. пед. учеб. заведений / Е.А. Медведева, И.Ю. Левченко, Л.Н. Комиссарова, Т.А. Добровольская. – М. : Академия, 2001. – 248 с.
2. Практикум по арт-терапии / под ред. А.И. Копытина. – СПб. : Питер, 2000. – 448 с.
3. Шуть М. Музичні ігри як інноваційна технологія навчання молодших школярів творчості / М. Шуть // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / [редкол. : Т.І. Сущенко]. – Запоріжжя, 2012. – Вип. 27 (80). – С. 491–495.

Стаття надійшла до редакції 12.09.2013.

Прикотенко Т.А. Художественное творчество и арт-педагогика в системе подготовки будущих социальных педагогов

В статье проанализированы актуальные вопросы арт-педагогика и социально-педагогические аспекты развития молодежи. Благодаря методам и приемам арт-педагогика можно раскрыть таланты и творческие способности студентов для самовыражения и самопознания, помочь им приобрести необходимые коммуникативные навыки и опыт творческой работы как в коллективе, так и индивидуально.

Ключевые слова: арт-педагогика, искусство, коррекция, художественно-творческая деятельность, психология личности.

Prykotenko T. Artistic creative work and art-pedagogy in the system of training for future social pedagogues

In the article there are analyzed an actual questions of creative development of young people with the help of art pedagogy. By using the artistic heritage of art-pedagogy we can achieve positive changes in the intellectual, social and emotional development of personality; form the basis of artistic culture of students through the creative activities (music, fine arts, theater and gaming).

The idea of “bringing up through the art methods” began to take an active development since the mid-twentieth century. The most European scientist pointed out the main role of the arts in learning and education. Famous scientist E. Surno affirms that art influences on the formation of moral features in young people, it creates a mindset, helps to perceive the world in its harmony, promotes creativity, and harmonize the person by itself.

In order to analyze and systematize the essence of the theoretical and methodological foundations of art pedagogy in social and historical context of the development of national pedagogical thought in XX century it should be describe the prospects of usage discovered achievements in the modern conditions.

With the help of the art you can effectively adjust the certain aspects of the student’s self-consciousness. Just an art-pedagogy gives an opportunity to actualize an internal capacity of the personality and formed his creative attitude. But to achieve this, first, you should to choose the individual methods of work, which would in any concrete pedagogical situations, can give the maximal effect. It should take into account a number of factors, including the purpose and objectives of bringing-up, age characteristics of the student, level of training, specific of training objectives, teacher skills and so on.

Application of methods and techniques of art pedagogy in the educational work with students makes it possible to reveal the hidden talents of the personality identify and bring the necessary communication skills and experience of creative work as well as in a team, as individually.

The study found that practicing art pedagogy with students sociologists helped to establish the psychological climate in a team, intensify their thinking processes, develop an intelligence, improve performance of vocal apparatus, contributed mastering of specific artistic means of expression by which, it was easier to identify their own attitude to perceive the world in general and the environment in particular.

Key words: art education, art, correction, creative art activities, psychology of personality.